

Веселовський Б.А. Правове регулювання зелених публічних закупівель в Європейському Союзі

*Веселовський Богдан Андрійович,
магістрант II року навчання відділення: міжнародне право
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕЛЕНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Частка сектору публічних закупівель в ЄС сягає 14 % ВВП усього Європейського союзу (станом на 2017 рік)[1]. Це значна цифра, враховуючи, що ВВП ЄС за 2017 рік склало 15 трлн. 373 млрд. євро (за даними Євростату[2]). Маючи таку потужну фінансову силу, саме сектор публічних закупівель повинен стати «локомотивом» у процесі екологізації як економічних секторів суспільного життя, так і усі інших аспектів в рамках концепції сталого розвитку для прийдешніх поколінь. Повне завершення процесу екологізації сфери публічних закупівель в ЄС допоможе вирішити низку проблем, впроваджуючи товари та послуги з низьким екологічним впливом на навколишній світ та оточуючих: зменшення викидів небезпечних речовин в атмосферу, зменшення викидів CO₂, перехід на альтернативні (відновлювальні) джерела енергетики і т.д., окрім цього, зелені державні закупівлі економлять кошти місцевих та регіональних громад, даючи змогу обирати такі товари та послуги, які мають довший життєвий цикл і платити за це виправдану ціну.

Установчі договори:

Питання правового регулювання зелених державних закупівель в загальному описі існуючих законодавчих рамок в ЄС потрібно починати,

звичайно ж, з так званого первинного законодавства ЄС, а саме установчих договорів ЄС.

З 1 січня 2009 року в ЄС набула чинності Лісабонська редакція установчих договорів, яких є три: Договір про Європейський Союз (Лісабонська редакція Маастрихтського договору 1992 року), Договір про функціонування Європейського Союзу (Лісабонська редакція Договору про заснування Європейського Економічного Співтовариства (Рим, 1957 року) та Хартія основних прав Європейського Союзу (яка набула статус установчого договору з набранням чинності Лісабонського договору).

Стаття 3.3 Договору про Європейський Союз (далі — ДЄС) закріплює норму, що *«Союз створює внутрішній ринок. Союз працює заради тривкого розвитку Європи на ґрунті збалансованого економічного зростання та цінової стабільності, конкурентоспроможної соціальної ринкової економіки, спрямованої на цілковиту зайнятість та соціальний поступ, з високим рівнем захисту та дедалі кращою якістю докiлля»* [3, с.36]. В Договорі про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС), у статті 4 йдеться мова про те, що докiлля і усі питання, які пов’язано з ним віднесені до спільної компетенції ЄС та держав-членів. Стаття 11 (колишня ст.6 ДзЄС) приписує обов’язок Союзу, щоб вимоги щодо захисту докiлля були складовою визначання та здійснювання політик та діяльностей Союзу, зокрема, з огляду на потребу сприяти сталому розвитку. Майже дослівно ця ж стаття була перенесена і у Хартію основних прав ЄС під номером 37 «Захист докiлля». Стаття 11 безпосередньо стосується і публічних закупівель, хоча останні і не знайшли свого місця в установчих договорах ЄС, але так як вони все ж входять до спільного регулювання внутрішнього ринку, Союз при підготовці законодавчих актів (зокрема директив) не може не зважати в світлі статті 11 ДФЄС на вимоги щодо захисту докiлля. Тому і усі директиви про регулювання сектору публічних закупівель містять положення про екологічні критерії, але про це трохи згодом. Повертаючись до аналізу установчих договорів, звертаємо увагу на статтю 191, яка закріплює основні напрями

політики Союзу у сфері довкілля. Основними цілями спільної екологічної політики є збереження, захист та поліпшення якості довкілля; охорона здоров'я людей; розважливе та раціональне використання природних ресурсів; просування на міжнародному рівні заходів, спрямованих на розв'язання регіональних та всесвітніх проблем довкілля, зокрема боротьба проти зміни клімату. І хоча прямо це не зазначено, але при системному аналізі ми можемо простежити, що впровадження зелених закупівель розв'язує усі ці цілі тією чи іншою мірою.

Вторинне законодавство: від Повідомлень Комісії до директивного регулювання

Як зазначає І.В.Влялько, «політика у сфері регулювання державних закупівель на рівні ЄС розпочалась з 70-х років. Спершу було ухвалено Директиву 71/305/ЄЕС про узгодження процедури укладання державних контрактів щодо виконання робіт, і згодом Директиву 77/62/ЄЕС про координацію процедури укладання державних контрактів щодо постачання товарів»[4, с.99]. І якщо загальне регулювання державних закупівель в ЄС почалось в 70-х роках минулого століття, та все ж питання зелених державних закупівель має іншу точку відліку. В одному з досліджень Маастрихтського університету такою точкою вважають 2003 рік, коли Комісія видала Повідомлення про Інтегровану виробничу політику (Commission Communication on Integrated Product Policy)[5, с.4]. В даному документі містився заклик до держав-членів ЄС «розробити загальнодоступні плани дій з озеленення (greening) своїх державних закупівель. Вони повинні містити оцінку існуючої ситуації та амбітних цілей для ситуації через три роки. У планах дій також має бути чітко зазначено, які заходи будуть прийняті для досягнення цього. Вони повинні бути складені щодо першого разу до кінця 2006 року, а потім переглядатися кожні три роки. Плани дій не будуть юридично обов'язковими, але забезпечать політичний імпульс процесу впровадження і підвищення обізнаності про більшу екологічність для державних закупівель. Вони дозволять державам-членам обирати варіанти, які

найкращим чином відповідають їх політичній ситуації і рівню економіки, якого вони досягли, і в той же час дозволять обмінятися передовим досвідом у сприянні більш екологічним державним закупівлям. Комісія також, підготує програму дій до кінця 2006 року, яка об'єднає свої цілі і дії для власних закупівель. Вона пропонує іншим установам та органам Співтовариства вчинити аналогічним чином і готова поділитися з ними своїми знаннями в цій області, щоб полегшити даний процес»[6]. При уважному прочитанні даного Повідомлення, можна помітити, що у тексті згадується також такий цікавий документ як Повідомлення Комісії щодо тлумачення права Співтовариства, яке застосовується до державних закупівель щодо можливостей включення екологічних умов у процес державних закупівель 2001 року [7]. В резюме Повідомлення викладено його цілі та мету, яка, зокрема, сформульована як: «аналіз та визначення можливостей існуючої законодавчої бази Співтовариства щодо інтеграції екологічних критеріїв у процес державних закупівель, пропонуючи таким чином державним замовникам можливість сприяти сталому розвитку». Далі в документі аналізується коротка історія правового регулювання сектору публічних закупівель в ЄС: ні директиви 70-х років, ні директиви, ухвалені в 90-х роках не містили жодної згадки про інтеграцію екологічних критеріїв у процес відбору замовником постачальників товарів, послуг та робіт. Вперше ЄС зробив крок до регулювання зелених публічних закупівель, як це сказано в даному документі, у повідомленні Комісії від 15 травня 2001 року «Стала Європа для кращого світу: стратегія Європейського Союзу з питань сталого розвитку»[8], яка була представлена на засіданні Європейської Ради в Гетеборзі (Швеція) в червні 2001 року, де було зазначено: держави-члени повинні враховувати як краще використовувати публічні закупівлі для сприяння екологічно чистим продуктам та послугам. Особливий акцент здебільшого робиться все ж на аналізі правової бази ЄС того часу і за підсумками дослідження Комісія приходить до наступних висновків. Наводимо деякі з них: по-перше, органи – замовники можуть вільно визначати предмет договору або альтернативні

визначення предмету шляхом використання варіантів таким чином, щоб вони вважалися найбільш екологічно безпечними, якщо цей вибір не призводить до обмеженого доступу щодо зазначеного контракту на шкоду претендентам інших держав-членів; по-друге, органи – замовники можуть в певних випадках визначити, що вони потребують більш високого рівня захисту навколишнього середовища, ніж це передбачено існуючим законодавством або стандартами, за умови, що необхідний рівень не обмежує доступ до контракту та не призводить до дискримінації інших потенційних учасників тендеру; і по-третє, екологічні елементи технічної специфікації можуть слугувати ідентифікацією найбільш економічно вигідної пропозиції, у випадках, коли ці елементи передбачають економічну вигоду організації-замовнику, що відноситься до товару або послуги, які є об'єктом закупівлі.

На нашу думку, це досить прогресивні висновки як на 2001 рік, коли директивне регулювання сектору державних закупівель перебувало у стадії реформування, а установчі договори (Амстердамський договір) лише закладали фундамент спільної політики щодо навколишнього середовища та сталого розвитку. До речі, дані висновки Комісії згодом стали основою для подальшого формулювання статей Директив 2004 та 2014 років щодо публічних закупівель в ЄС в контексті зелених публічних закупівель.

Повертаючись до питання про відповідну точку регулювання зелених публічних закупівель в ЄС, цікаво простежити думку Комісії як інституту ЄС та доктринальний підхід, зокрема, дослідників з Маастрихтського університету. З нашої точки зору, таке розрізнення не має під собою якогось фундаментального пояснення, адже Повідомлення Комісії, які відносяться до так званого *soft law* (актів м'якого права) не є обов'язковими для держав-членів, вони відображають існуючу практику на той час і певні актуальні проблеми, на які Комісія звертає увагу держав-членів ЄС при формулюванні короткострокового чи довгострокового порядку денного. Але часто, як і у випадку із зеленими публічними закупівлями, все розпочиналось саме з таких актів м'якого права, з метою зрозуміти позицію держав-членів, їх бажання до

посилення комунітаризації тієї чи іншої сфери. Тому такі Повідомлення не можливо не враховувати при аналізі таких сфер як зокрема зелені державні закупівлі. Одним з ключових моментів для пояснення відмінностей у підході може бути такий факт, який виявлений при формально-юридичному тлумаченні тексту вищезгаданих двох Повідомлень. Повідомлення 2001 року не містить ніяких закликів чи праобразів спільних позиції та стратегії до формування політики щодо зелених публічних закупівель чи розроблення певних документів як на рівні Союзу, так і на рівні кожної з держав-членів ЄС – як це зазначено у Повідомленні 2003 року.

У 2004 році Європейський Союз провів реформування власної системи регулювання державних закупівель, ухваливши Директиви 2004/17 та 2004/18, де вперше було закріплено на рівні Союзу зобов'язання держав-членів ЄС дотримуватися екологічних принципів у закупівельному процесі. Пункт 29 преамбули до Директиви 2004/18 закріплює загальну норму про можливість включення таких екостандартів в технічні специфікації, а саме *«...якщо органи – замовники бажують встановити в технічних специфікаціях екологічні критерії, вони можуть вказати характеристики довкілля, наприклад, конкретні впливи на довкілля даного методу виробництва та/чи спеціальні ефекти груп виробів чи послуг. Вони можуть користуватися, але не зобов'язані це робити, відповідними технічними специфікаціями, що визначені в екологічних маркуваннях, таких як Європейське еко-маркування, національні (чи багатонаціональні) еко-маркування, або в будь-якому іншому еко-маркуванні...»*, тоді як стаття 23.3 пункт b) більш спеціалізовано конкретизує такі зобов'язання саме щодо технічних специфікації: *«Без шкоди для обов'язкових національних технічних інструкцій, в тій мірі, в якій вони сумісні з правом Співтовариства, технічні умови формулюються в термінах виконання або функціональних вимог; останнє може включати і характеристики довкілля. Однак такі параметри повинні бути достатньо точними, щоб дозволяти органам влади надати такий контракт...»*. Стаття 23.6 Директиви 2004/18 визначає правила та критерії використання еко-

маркування у процесі публічних закупівель: «коли органи – замовники встановлюють характеристики щодо довкілля в термінах виконання чи функціональних вимог, як зазначено в частині 3 (b), вони можуть користуватися добре розробленими технічними умовами, або, якщо необхідно, їх частиною, як визначено європейськими чи (багатосторонніми) національними екологічним маркуванням (eco-labels) або будь-яким іншим екологічним маркуванням за умови, що ці технічні умови відповідають характеристикам поставок чи послуг, що є предметом контракту, вимоги до маркування складені на основі наукової інформації, екологічне маркування схвалене з застосуванням процедури, в якій можуть брати участь всі зацікавлені кола, такі як урядові органи, споживачі, виробники, дистриб'ютори та організації захисту довкілля і вони доступні всім зацікавленим сторонам.

Стаття 26 Директиви 2004/18 визначає, що органи - замовники, можуть включати спеціальні умови, що стосуються виконання контракту, за умови, що вони сумісні з правом Співтовариства та вказані в контрактному повідомленні чи в технічних умовах. Умови виконання контракту, можуть, зокрема, стосуватися соціальних критеріїв та критеріїв щодо довкілля. Наступною статтею, яка стосується зелених державних закупівель є стаття 27, яка безпосередньо вимагає від учасників чи кандидатів в учасники тендерних процедур засвідчувати те, що вони дотримались екологічних чи соціальних критеріїв і відобразили це у своїх заявках.

На етапі вже відбору переможців тендерної процедури, відповідно до пункту f) статті 48.2 договірні органи можуть запитувати, чи можуть суб'єкти господарювання виконувати контракти відповідно до заходів пов'язаних безпосередньо із захистом навколишнього середовища. Проте таке можливо лише тоді, коли такі екологічні заходи є доцільними та застосовуються у відповідних випадках. Відповідними випадками є такі випадки, коли характер роботи та / чи послуг виправдовує застосування заходів із захисту навколишнього середовища.

Стаття 50 Директиви 2004/18 стосується визнаних міжнародних та європейських стандартів заходів з захисту навколишнього середовища. Відповідно, якщо органи-замовники, у випадках, зазначених в статті 48 (2) (f), вимагають подання сертифікатів, виданих незалежними органами, що оцінюють відповідність суб'єкта економічної діяльності (учасника тендерної процедури) певним стандартам, вони повинні посилатись на прийняту в ЄС Схему Екологічного управління та аудиту Співтовариства (Community Eco-Management and Audit Scheme (EMAS) або інші визнані міжнародні стандарти з захисту довкілля, що відповідають законодавству Співтовариства або відповідним європейським або міжнародним стандартам щодо сертифікації. Натомість, можливі постачальники — учасники тендерних процедур можуть пред'явити інші докази еквівалентності заходів з захисту довкілля. І, нарешті, остання стаття в Директиві 2004/18, яка стосується зелених публічних закупівель – стаття 53 дозволяє до критеріїв відбору переможця тендерної процедури у процесі публічних закупівель (award criteria) додавати критерій дотримання екологічних умов в комплексі з такими умовами як якість товару чи послуги, технічні характеристики, естетичні та функціональні характеристики і т.д. для визначення найбільш економічно вигідної пропозиції.

Подальшого розвитку регулювання зелених державних закупівель набуває у 2008 році, коли Комісія ЄС видає відоме Повідомлення «Public procurement for a better environment», у якому описує рекомендації та можливі практичні заходи щодо зменшення впливу на навколишнє середовище, спричиненого споживанням державного сектору та визначає способи використання екологічних критеріїв та заходів для стимулювання інновацій у процесах закупівель продуктів, послуг та робіт. Окремо зупинимось на визначенні «зелених публічних закупівель», яке вперше було в ЄС надано саме в цьому Повідомленні. Відповідно, вони визначені як «державні закупівлі для поліпшення стану довкілля» та «процес, в якому розпорядники бюджетних коштів прагнуть здійснити закупівлю товарів, виробів і послуг з більш

кращими екологічними характеристиками протягом усього їх життєвого циклу у порівнянні з продукцією аналогічного функціонального призначення» [10]. На відміну від Повідомлення Комісії 2003 року, у даному Повідомленні більш чітко розставлені акценти саме на зелених публічних закупівлях, їх цілі, задачі, спільні можливі заходи та стратегії держав-членів ЄС та Союзу та їх переваги. В документі Комісія визначає 10 найпріоритетніших секторів економіки, де першочергово мають застосовуватись зелені публічні закупівлі: вони були обрані на основі важливості відповідного сектора з точки зору можливостей для поліпшення стану навколишнього середовища – це такі сектори як: будівництво (покриває сировину, таку як дерево, алюміній, сталь, бетон, скло, а також будівельні вироби, такі як вікна, стінові та підлогові покриття, обладнання для опалення та охолодження); послуги харчування та харчування; транспортні та транспортні послуги; енергетика (включаючи електроенергію, опалення та охолодження, що походять від відновлюваних джерел енергії); офісна техніка та комп'ютери; одяг, уніформа та інші текстильні вироби; паперові та поліграфічні послуги; меблі; очисні товари та послуги; обладнання, що використовується в галузі охорони здоров'я. Окрім цього, Комісія пропонує, щоб держави-члени, Європейський Парламент та Рада схвалили запропонований підхід та спосіб визначення загальних критеріїв ЗДЗ, політичної мети та рекомендованих інструментів для більш широкого та ефективного екологічного державного замовлення; впроваджували ці заходи через національні стратегії ЗДЗ та розширення співпраці, зокрема, при впровадженні механізмів фінансування ЄС; підтримували поточну роботу, пропонували нові додаткових заходи, спрямовані на забезпечення узгодженого розвитку екологічних критеріїв та максимізації політичної підтримки ЗДЗ[11].

Сучасне розуміння та особливості правового регулювання зелених публічних закупівель в законодавстві ЄС ознаменувалися прийняттям нових Директив ЄС про державні закупівлі: це низка Директив, а саме Директива

2014/24/ЄС про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС та Директива 2014/25/ЄС про здійснення закупівель суб'єктами, що здійснюють діяльність у сфері водопостачання, енергетики, транспорту та поштових послуг, що припиняє дію Директиви 2004/17/ЄС. Перш ніж перейти до аналізу окремих положень Директиви 2014/24/ЄС, зазначимо, що при реформуванні регулювання сектора публічних закупівель інституції ЄС та держави-члени ЄС врахували усі попередні побажання та висновки, які були викладені у Повідомленнях Комісії чи Звітах Генерального департаменту з питань внутрішнього ринку ЄС щодо функціонування зелених публічних закупівель. Директиви 2014 року вийшли на якісно новий рівень регулювання даного питання, містять більш деталізовані положення та використовують більш точну термінологію, ніж це було в Директивах 2004 року.

Зокрема, окрему увагу заслуговують наступні положення: пункт 88 Преамбули Директиви 2014/24/ЄС «Замовники повинні мати можливість вимагати вжиття заходів екологічного менеджменту або схем, які застосовуватимуться при виконанні державного контракту «...»; пункт 2 статті 18 Директиви 2014/24/ЄС «Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення дотримання при виконанні державних контрактів суб'єктами господарювання відповідних зобов'язань у галузі екологічного, соціального та трудового права, встановленого законодавством Євросоюзу, національним законодавством, колективними договорами або положеннями міжнародним екологічного, соціального і трудового права». Новелою цієї Директиви є те, що на відміну від Директиви 2004 року чітко вказана прив'язка до конкретних зобов'язань відповідно до положень міжнародного екологічного, соціального і трудового права. Такі міжнародні документи перелічені у Додатку Х: Віденська конвенція про захист озонового шару та її Монреальський протокол про речовини, які руйнують озоновий шар; Базельська конвенція про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням; Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (Стокгольмська Конвенція про СОЗ); Роттердамська

конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі. Стаття 43 Директиви 2014/24/ЄС надає право замовнику на вимогу, щоб певні показники та специфікації щодо екологічної безпеки були дотримані виконавцем «Якщо замовник має намір придбати роботи, товари або послуги з конкретними екологічними, соціальними чи іншими характеристиками, в технічних специфікаціях він може вимагати певне маркування»; стаття 57.3 Директиви 2014/24/ЄС «Держави-члени можуть передбачати обмеження щодо відмови в участі у процедурі закупівлі, передбаченої в пунктах 1 і 2 в порядку винятку, якщо вирішальне значення мають міркування, пов'язані з державними інтересами, такими як охорона здоров'я або захист навколишнього середовища»; стаття 70 Директиви 2014/24/ЄС зазначає, які можуть бути нетипові умови виконання контрактів, зокрема: замовники можуть встановлювати особливі умови, пов'язані з виконанням контракту, якщо вони пов'язані з предметом контракту згідно змісту статті 67 (3) і зазначені у запрошенні на торги або в документах із закупівель. Ці умови можуть включати економічні, інноваційні, екологічні, соціальні або пов'язані із зайнятістю міркування [12].

При цьому важливо відзначити, що Директиви 2014 року уточнюють, що включення замовником таких екологічних специфікацій не мають створювати перешкод для торгівлі та порушувати зобов'язання за європейським та міжнародним правом. Мова йде як про основоположні принципи Світової організації торгівлі, так і основні свободи внутрішнього ринку ЄС.

У 2015 році Комісія ЄС випустила документ за назвою *Circular Economy Package* з метою досягти певного рівня розуміння та більшої активності щодо переходу ЄС до циркулярної економіки (економіка замкненого циклу). Даний документ пропонує заходи, спрямовані на збереження ресурсів всередині економіки з найвищою корисною і цінністю при збереженні навколишнього середовища та захисту економіки ЄС від браку ресурсів, нестабільності ресурсних цін. Нам цей документ цікавий тим, що одним зі «стовпів» такої

економіки є забезпечення та ефективне функціонування системи зелених публічних закупівель в усьому Союзі. Зокрема, Комісія пропонує вживати заходів щодо зелених державних закупівель (ЗДЗ), підкресливши аспекти кругової економіки за новими або переглянутими критеріями, та підтримуючи більш високий рівень поширення зелених державних замовлень та керуючись прикладом у власних закупівлях на рівні Союзу та за фінансування фондів ЄС[13].

Питання зелених публічних закупівель в угодах про асоціацію, які укладає ЄС

Стаття 217 ДФЄС закріплює право Союзу укладати угоди про асоціацію: «Союз може укладати з однією чи кількома третіми країнами чи міжнародними організаціями угоди, що встановлюють асоціацію, яка передбачає взаємні права й обов'язки, спільні дії та спеціальні процедури». Цей тип угод є дуже цікавим тим, що по-перше Союз майже необмежений у питанні, на які сфери поширювати дію такого договору: в залежності від стану та системи відносин між сторонами, це може бути як вузькоспеціалізовані сектори, так і усі питання, які входять до регулювання *acquis* ЄС. По-друге, саме з Україною, Грузією та Молдовою в 2014 році були укладені угоди про асоціацію, які передбачають створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі. Також будь-які міжнародні угоди, які укладає ЄС з третіми державами є джерелами права ЄС та структурним елементом *acquis* ЄС. Тому висвітлення питання правового регулювання зелених публічних закупівель в ЄС було би не повне без врахування і особливостей таких угод.

Усі угоди про асоціацію, які укладав ЄС після вступу в силу Лісабонської редакції установчих договорів, а також ті угоди, які Союз укладав в рамках співпраці з країнами Балканського півострова та в рамках Барселонського процесу умовно можна розділити на 3 групи, в залежності від об'єму зобов'язань щодо впровадження зелених публічних закупівель:

I група – зв'язування неекономічних (зокрема екологічних) завдань з економічною співпрацею (Угода з Марокко(1996), Угода з Тунісом(1995), Угода з Ізраїлем(1995)

II група – інтеграція екологічних критеріїв (міркувань) у співробітництво між сторонами в низці секторів, охоплених угодами (Угода з Косово (2015), Боснією і Герцеговиною (2008) та з Албанією (2006)

III група – гармонізація та адаптація положень Директив 2004/17, 2004/18 та нових Директив 2014/24, 2014/25 щодо екологічних, соціальних критеріїв при здійсненні процесу закупівель (Угода з Україною (2014), з Грузією (2014), з Молдовою (2014)

Перша група угод – Європейсько-середземноморські угоди про налагодження асоціації в рамках Барселонського процесу – не містять також прямого відсилання на обов'язок впровадження зелених публічних закупівель. Та все ж при цьому, статті 43.4 Угода з Тунісом[17] та Угоди з Марокко[18], ідентичні за своїм змістом, визначають, що «збереження навколишнього середовища та екологічного балансу є центральним компонентом різних галузей економічного співробітництва». Стаття 42.2 Угоди з Ізраїлем[19] більш гнучко повторює вищезазначену норму, а саме «збереження навколишнього середовища та екологічного балансу повинні враховуватися при реалізації різних галузей економічного співробітництва, до яких вони мають безпосереднє значення». Тобто екологічні завдання не визначаються як центральний компонент економічного співробітництва. До того ж в Угодах з Тунісом та Марокко не визначено перелік секторів, які складають масштаб економічного співробітництва: статті 42.2 в обох Угодах визначають метою економічного співробітництва підтримку власних зусиль Тунісу/Марокко з метою досягнення *сталого економічного та соціального розвитку*. Натомість стаття 42.1 Угоди з Ізраїлем перелічує сектори такого економічного співробітництва: енергетичний сектор, інформаційна інфраструктура, транспорт, туризм та міграція та ін. Сектор державних (публічних) закупівель винесений в окремий розділ і йому присвячена стаття 35, у якій вміщено

взаємне зобов'язання сторін відкрити власні ринки публічних закупівель в рамках положень Угоди СОТ про державні закупівлі 1994 року без будь-якої явної чи прихованої дискримінації.

Друга група угод – Угоди про асоціацію та стабілізацію з країнами Балканського п-ва. Стаття 86.2 Угоди про асоціацію та стабілізацію між ЄС та Боснією та Герцеговиною[14], ст. 86.2 Угоди про асоціацію та стабілізацію між ЄС та Албанією[15], ст.93.2 Угоди про асоціацію та стабілізацію між ЄС та Косово[16] закріплена однакова норма, сформульована наступним чином: «політики та інші заходи повинні бути спрямовані на забезпечення сталого економічного та соціального розвитку. Ці політики повинні забезпечувати, щоб екологічні міркування також були повністю включені з самого початку і що вони пов'язані з вимогами гармонійного соціального розвитку». Окрім цього, лише в Угоді з Албанією ст.70.2, яка стосується правил апроксимації законодавства Албанії до права ЄС передбачено, що на першому етапі, як визначено в статті 6, наближення зосереджується на основних елементах *acquis* в сфері внутрішнього ринку, а також на інших важливих сферах, таких як конкуренція, інтелектуальна власність, промислові та комерційні права власності, державні закупівлі, стандарти та сертифікація, фінансові послуги, сухопутні та морські перевезення – з особливим акцентом на стандарти безпеки та екології. Якщо в Угодах з Боснією та Герцеговиною та Косово прямого відсилання до сфери державних (публічних) закупівель немає, то в Угоді з Албанією є чітко згадування даного сектору. Незважаючи на відсутність такого посилання в перших двох угодах, зелені публічні закупівлі вписуються в розуміння сталого економічного та соціального розвитку, як це прописано в основних документах з публічних закупівель в ЄС.

Третя група угод – так звані Угоди про асоціацію «нового типу», укладені в рамках Східного Партнерства з Україною, Грузією та Молдовою в 2014 році, щодо яких в якості правової основи була використана ст.217 ДФЄС (Лісабонська редакція). Це новий виток розвитку закріплення норм, які так чи інакше пов'язані із зеленими державними (публічними) закупівлями, так як,

наприклад, стаття 153 Угоди про асоціацію з Україною передбачає зобов'язання нашої держави щодо наближення (апроксимації) законодавства про державні (публічні) закупівлі з Директивами 2004/17 та 2004/18, які зазначені у відповідному Додатку XXI до Угоди[17]. Додаток XXI містить розклад такого наближення, зокрема, норми щодо стосуються інтеграції екологічних критеріїв до процесу закупівель (статті 23, 26, 48 та 50) вміщені у Додаток XXI-В, наближення законодавства за яким має завершитись за 4 роки[18], тобто до 1 січня 2020 року (так як глава 8 «Публічні закупівлі» входить до Розділу 4 Угоди, який вступив в силу 1 січня 2016 року, відповідно до Вербальної ноти Генерального Секретаріату ЄС щодо тимчасового застосування Угоди від 30 вересня 2014 року[19]). Слід при цьому зазначити, що, так як текст Угоди та Додатків до неї укладався та узгоджувався іще до реформи регулювання публічних закупівель в ЄС (Директиви 2014/24, 2014/25), то і посилення в рамках зобов'язань України щодо наближення власного законодавства в цьому секторі здійснюється саме на Директиви 2004 року. Та важливо розуміти, за словами д-ра Юджина Стюарта, керівника проекту «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», що «хоча Угода про асоціацію не посиляється на положення нових Директив, підходом до адаптації законодавства в Угоді є те, що її положення є «живими інструментами» і, таким чином, це означає, що всім новелам законодавства ЄС (у тому числі історичні рішення Судів ЄС) необхідно слідувати»[12, с.5-6]. Дану ж тезу підтверджує і той факт, що в оновленому Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію від 25 жовтня 2017 року, де в розділі «Завдання» охоплені лише Директиви 2014 року.

Подібні ж зобов'язання містяться і в Угодах з Грузією (стаття 146 – відсилання до Додатку XVI – С – термін апроксимації: 5 років)[20] та з Молдовою[21] (стаття 273 – відсилання до Додатку XXIX – термін апроксимації: 3 роки). Як ми бачимо, суттєву різницю складає лише термін наближення законодавства в даних Угодах: найбільший – в Угоді з Грузією, найменший – в Угоді з Молдовою.

Практика Суду ЄС у розширенні поняття та аспектів зелених публічних закупівель

Як вже вище згадувалось, при дослідженні питання правого регулювання зелених державних (публічних) закупівель треба враховувати також рішення Суду ЄС, які іще задовго до появи Директив 2004 року та 2014 року сформували концепцію інтеграції екологічних міркувань в процес публічних закупівель та згодом і розширили її, включивши соціальні та інноваційні критерії. До того ж, практика Суду ЄС є структурним елементом *acquis* ЄС.

Смазнова О.П., зокрема, зазначає, що «Суд ЄС почав формувати практику по застосуванню стійких закупівель ще до того, як було прийнято рішення про застосування концепції сталого розвитку в ЄС. Ще в кінці 1980-х рр. Суд ЄС постановив, що замовник при присудження контракту може керуватися необхідністю стимулювання соціального розвитку, наприклад, шляхом присудження контракту постачальнику, який створює робочі місця і наймає на роботу громадян, які перебувають тривалий час без роботи, як це було в справі *Gebroeders Beentjes BV v. Netherlands*»[22, с.34]. На нашу думку, це класичний приклад тих соціальних критеріїв, про які говориться в новій редакції Директив про публічні закупівлі в ЄС 2014 року, наряду з екологічними та інноваційними критеріями.

Та найбільш цитованою в наукових джерел, коли мова йде про зелені або сталі публічні закупівлі є справа C-513/99 - *Concordia Bus Finland* (2002). В даній справі, заявник – компанія *Concordia Bus* оскаржила результати тендеру на постачання рухомого складу для автобусних муніципальних сполучень в місті Гельсінкі, який і оголосила місцева влада. Відповідно чинна на той час Директива 92/50 нічого не містила щодо можливості використання екологічних критеріїв під час вибору постачальника. Натомість місцева влада Гельсінків видала повідомлення про проведення тендеру, у якому зазначила такі критерії оцінки (*evaluation criteria*): загальна вартість (ціновий критерій);

якість автобусного парку та якість операційного управління та екологічного менеджменту.

Щодо другого критерію, то було встановлено, що міською владою Гельсінків він пояснювався як оцінка, зокрема, на викиди оксидів азоту та рівня шуму автобусів. Компанія Concordia Bus, яка зайняла друге місце, заявляла, що такі критерії є дискримінаційними на користь компанії, яка перемогла у тендері, і звернулась до місцевого суду. Національний суд, в свою чергу, звернувся до Суду ЄС з преюдиціальним запитом, у якому поставив два питання: чи можна положення Директиви 92/50 інтерпретувати таким чином, що вони дозволяють одним із критеріїв надання контракту на підставі економічно вигідного тендеру враховувати, крім тендерної ціни, програми якості та навколишнього середовища транспортного оператора та інших різних характеристик автобусного парку, і в разі ствердної відповіді чи можна нараховувати додаткові бали учасникам тендеру за вищезгадані характеристики, якщо організатору тендеру зарання відомо про те, що запропонувати автобусний парк, що має наведені вище характеристики за таких обставин можуть лише кілька підприємств у даному секторі?

Суд ЄС в своєму рішенні постановив, що, по-перше, перелік критеріїв, які можуть включатися замовниками як в технічні специфікації на етапі оголошення тендеру, так і на етапі відбору постачальників (так звані award criteria) в Директиві 92/50 не носять вичерпного характеру, а тому не можуть обмежуватись лише критеріями економічного характеру. По-друге, Суд ЄС встановив чітко 4 умови, за яких можна в процесі публічних закупівель включати неекономічні критерії: дані критерії мають бути пов'язані безпосередньо з предметом контракту; вони не надають необмеженої свободи замовнику у виробі постачальників; вони чітко зазначаються у контрактних документах або в тендерних оголошеннях; вони відповідають основним принципам права Співтовариства, зокрема, принципу недискримінації.

Саме ця справа дала поштовх до подальшої роботи Комісії щодо інтеграції цих критеріїв у процес публічних закупівель, і в актах ЄС, вони з'явилися в Директиві 2004/17 (ст.53.1).

Наступною справою Суду ЄС, яка теж тісно пов'язана з даним питанням є справа *Wienstrom* (Case C-448/01). В даному рішенні Суд ЄС стикнувся з питанням зв'язку між предметом закупівлі, в даній справі, електроенергії та екологічними критеріями, які використовують для присудження контракту відповідному постачальнику – переможцю тендера, який запропонував найбільш економічну вигідну пропозицію.

Австрійська влада оголосила тендер на контракти щодо електропостачання урядових офісів Австрійської Федеративної Республіки. Потенційний постачальник повинен був надати 22,5 GWh електроенергії з відновлюваних джерел енергії (45 % від загальної кількості поставленої енергії). Ще 55 % могли бути зі «звичних» джерел виробництва енергії. Компанія *Wienstrom*, яка програла тендер, вважала, що положення щодо екологічних критеріїв тендерної пропозиції є незаконним, зокрема, вказуючи на відсутність засобів для перевірки виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії та прийняття рішення про доступність електроенергії з відновлюваних джерел енергії

Суд ЄС у даній справі підтвердив ті принципи, які він виробив в справі *Concordia Bus*, те, що такі критерії повинні бути чітко пов'язані з предметом договору і повинні бути в змозі перевірені. Це означає, що учасники торгів повинні надати необхідні сертифікати, що дозволяють замовникові перевіряти, чи відповідають вони конкретним критеріям. Окрім цього, Суд ЄС сказав, що національний суд повинен визначити, чи, незважаючи на те, що орган замовника не встановив конкретний період постачання, критерій присудження контракту був досить чітко сформульований, щоб задовольнити вимоги рівного ставлення та прозорості процедур надання державних (публічних) контрактів.

Щодо подальшого етапу розвитку концепції зелених публічних закупівель в практиці Суду ЄС, розширивши її на соціальні та інноваційні критерії, поряд з екологічними критеріями стала справа Dutch Coffee (Case C-368/10 Commission vs The Netherlands) (2012)[25]. Перш ніж аналізувати справу по суті, важливо зазначити, що ця справа теж, як і Concordia Bus, стала тим каталізатором, щоб змінити та розширити певний підхід до регулювання публічних закупівель в актах ЄС, зокрема, на цей раз, ми маємо справу з періодом активного реформування системи регулювання публічних закупівель, результатом якого стало прийняття Директив 2014 року. В даній справі, місцева влада регіону Північної Голландії оголосила тендер на поставку кави та обслуговування автоматичних кавомашин. У відповідному повідомленні про тендер, було зазначено, окрім класичних технічних специфікацій, що тендерні заявки оцінюються як на підставі якісних та екологічних критеріїв, так і на основі ціни... Провінція Північна Голландія також розміщує замовлення на поставку інгредієнтів для дозувальних машин ... Сталість та функціональність є важливими аспектами. У контексті сталих закупівель та соціально відповідального бізнесу Північна Голландія вимагає, щоб постачальник виконував критерії сталих закупівель та соціально відповідального бізнесу. Також необхідно вказати, яким чином постачальник сприяє підвищенню принципу сталості ринку кави та екологічно, соціально та економічно відповідального виробництва кави... Якщо можливо, інгредієнти повинні відповідати маркуванню ECO-1 та / або Max Havelaar¹». Комісія оскаржувала результати проведення тендеру через включення таких технічних специфікацій, на підставі того, що вони не були ні економічними критеріями, ні екологічними критеріями, які вже були дозволені до цього у справі Concordia Bus. Суд став на сторону органа-замовника тендеру, розтлумачивши, що відповідно до пункту 1 (а) статті 53 Директиви 2004/18, коли, як у цій справі, договірний орган вирішує надати контракт учаснику,

¹ Відповідне маркування, яке інформує споживача, що продукція виготовлена соціально відповідально, зокрема без використання рабської праці

який подав найбільш економічно вигідну тендерну пропозицію з точки зору цього органу, то він повинен базувати своє рішення на різних критеріях, які для нього визначають, відповідно до вимог директиви, це положення, яке містить, як впливає з використання слова «наприклад», невичерпний перелік можливих критеріїв: це можуть бути критерії відбору на підставі соціальних міркувань, які можуть стосуватися осіб, які використовують або отримують контракт на роботи, товари чи послуги, що є предметом договору, а також інших осіб у цій діяльності... з цих тверджень випливає, що критерій надання контракту включає екологічні та соціальні міркування, які підпадають під дію Статті 53 (1) (а) Директиви 2004/18.

Як вказує Смазнова О.П. з посилання на окрему думку Генерального адвоката Суду ЄС Кокотта (п.110), «вимога виробництва кави і цукру без використання рабської праці не має відношення до фізичних або функціональних характеристик товару, що поставляється, але при цьому має велике значення для замовника. Даний факт знайшов відображення в позиції Генерального адвоката: смак цукру не зміниться в залежності від того, був він зроблений з використанням рабської праці чи ні. Однак товар на ринку, вироблений з використанням рабської праці, залишить гіркий присмак на губах соціально відповідального покупця»[22, с.36; 25].

Таким чином, практика Суду ЄС щодо питання зелених публічних закупівель стала тим наріжним каменем для інтеграції екологічних, а згодом і соціальних та екологічних критеріїв у процес публічних закупівель та стала підґрунтям для появи в Директивах щодо регулювання публічних закупівель в ЄС 2004, а потім і 2014 року даних положень. Застосувавши розширювальне тлумачення, Суд ЄС не створив норму, вийшовши за межі власних повноважень, наданих йому установчими договорами: він лише вивів ті норми, які імпліцитно існували в тогочасних Директивах і пояснив їх використання, виробив відповідні критерії для того, щоб права та свободи в межах Союзу, основоположні принципи права ЄС не були порушені в світлі

цінностей статті 2 ДЄС, які захищає Союз та на основі яких він взагалі функціонує.

Висновки

Правове регулювання зелених державних (публічних) закупівель в ЄС пройшло еволютивний шлях від закріплення лише екологічних міркувань (критеріїв) у основних актах з питань регулювання державних (публічних) закупівель до розширення об'єму розуміння поняття «зелених державних (публічних) закупівель» (green public procurement), яке, на даний час, включає в себе і соціальні, і інноваційні критерії, поєднання яких, на нашу думку та думку окремих авторів свідчить про перехід в ЄС саме до сталих державних (публічних) закупівель без зміни при цьому терміну, яким оперують різні складові європейського інституційного механізму. Іншими особливостями регулювання є:

1) Становлення регулювання зелених державних (публічних) закупівель відбувалось спочатку на рівні Повідомлень Комісії та практики Суду ЄС, щоб перевірити ставлення та готовність держав-членів до таких нововведень. Після чого відповідні норми з'являлись у профільних актах ЄС: Директивах 2004 та 2014 року

2) Практика Суду ЄС на початковому етапі взагалі по суті створила відповідні норми, дозволивши інтеграцію та використання екологічних критеріїв в повідомлення про проведення тендерних процедур та в контексті критерію відбору постачальників як найбільш економічно вигідну пропозицію. Така роль Суду ЄС в праві ЄС спостерігається не вперше: зокрема, як зазначає І.Березовська, «загалом роль рішень Суду ЄС в розвитку автономного правового порядку Європейського Союзу важко переоцінити. Саме у них сформульована значна частина правових принципів, норм і інститутів, які наразі складають «основи конституційного ладу ЄС... За їх допомогою в ЄС були встановлені гарантії захисту прав людини, а також визнано наявність автономного правового порядку ЄС...»

3) Окрему увагу було приділено питанню закріплення норм про зелені державні (публічні) закупівлі в міжнародних угодах про асоціацію, які укладає Союз з третіми державами. Зокрема, було виокремлено групи угоди на основі ступеню зобов'язань щодо включення екологічних, соціальних, інноваційних критеріїв (критеріїв сталого розвитку) до економічних секторів співпраці між сторонами. «Новітні» угоди про асоціацію, в т.ч. і Угода з Україною мають найбільший ступінь інтеграції таких критеріїв, так як закріплюються конкретні зобов'язання щодо гармонізації законодавства з положенням профільних актів ЄС з публічних закупівель та врахування практики Суду ЄС, що пов'язані з питанням зелених державних (публічних) закупівель, тоді як Угоди укладені в рамках Барселонського процесу взагалі не мають згадки про такі критерії, і лише побічно торкаються питання взаємозв'язку економічної співпраці та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Green Public Procurement and the EU Action Plan for the Circular Economy [Електронний ресурс] // DIRECTORATE GENERAL FOR INTERNAL POLICIES. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602065/IPOL_STU\(2017\)602065_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602065/IPOL_STU(2017)602065_EN.pdf).

2. Gross domestic product at market prices [Електронний ресурс] // Eurostat. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do;jsessionid=9ea7d07e30dd3bf0a52b9a8a474c872db039e243c026.e340aN8Pc3mMc40Lc3aMaNyTa3eQe0?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en.&language=en>

3. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору) / пер. Геннадія Друзенка та Світлани Друзенко, за заг. ред. Геннадія Друзенка. – К.: «К.І.С.», 2010. – 536 с.

4. Влялько І. Правові засади регулювання державних закупівель у Європейському Союзі / І. Влялько // Європейське право. - 2012. - № 2-4. - С. 98-106. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpr_2012_2-4_11.

5. GREEN PUBLIC PROCUREMENT IN THE EUROPEAN UNION: A case of Lithuania [Електронний ресурс] // Maastricht University. – 2012. – Р. 1-29. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.maastrichtuniversity.nl/sites/default/files/2012/egle.pdf>.

6. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Integrated Product Policy - Building on Environmental Life-Cycle Thinking of 18 June 2003, COM(2003) 302 final. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003DC0302&from=EN>

7. Commission interpretative communication on the Community law applicable to public procurement and the possibilities for integrating environmental considerations into public procurement [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f2f3b580-8635-4e12-8499-82c47cb8b60d/language-en>.

8. A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/innovation/pdf/library/strategy_sustdev_en.pdf.

9. ДИРЕКТИВА 2004/18 ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 31 березня 2004 року стосовно координації порядків надання державних контрактів щодо виконання робіт, постачання товарів та надання послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.minjust.gov.ua/file/32409.docx>.

10. Берзіна С. «Зелені» державні закупівлі / С. Берзіна // Всеукраїнська громадська організація природоохоронного спрямування «Жива планета» : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/upload/zgz-berzina.pdf> AbstractLipanovaO.

11. Communication “Public procurement for a better environment” COM (2008) 400 [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0400:FIN:EN:PDF>.

12. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС [Електронний ресурс] // Crown Agents Ltd. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2015/02/EU-PP-Directives-Compendium_UKR.pdf.

13. The EU action plan for the Circular Economy [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52015DC0614>.

14. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and Bosnia and Herzegovina, of the other part [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22015A0630\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22015A0630(01)&from=EN).

15. Stabilisation and Association Agreement between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Albania, of the other part [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428\(02\)&rid=1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22009A0428(02)&rid=1).

16. Stabilisation and Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and Kosovo, of the other part [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://cdn4-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/ABb_a18OKozpqtX3VfrdtoVLKHg6C_oVGH6aGWKrmEA/mtime:1499095161/sites/eeas/files/stabilisation_and_association_agreement_eng_0.pdf.

17. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] //

Законодавство України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8Ie6.

18. ДОДАТОК ХХІ ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ [Електронний ресурс]. - 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/21_Annexes.pdf.

19. Вербальна нота (щодо часткового застосування на тимчасовій основі положень Угоди про асоціацію) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b50.

20. ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)).

21. ASSOCIATION AGREEMENT between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and the Republic of Moldova, of the other part [Електронний ресурс] // EUR-LEX. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:22014A0830(01)&from=DE)

22. Смазнова, А. П. Конкретизация порядка применения устойчивых государственных закупок в практике Суда Европейского Союза [Текст] / А. П. Смазнова. Вопросы экономики и права. -2016. - № 5. - С. 34 - 37

23. Case C-513/99, Concordia Bus Finland Oy Ab v Helsingin Kaupunki [Електронний ресурс] // INFOCURIA. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=47670&mode=req&pageIndex=1&dir=&occ=first&part=1&text=&doclang=EN&cid=129886>.

24. Case C-448/01 EVN AG and Another v Austria (Stadtwerke Klagenfurt AG and Another, intervening) [Електронний ресурс] // INFOCURIA. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?te>

xt=&docid=51851&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=140412.

25. Case C-368/10 - Commission v Netherlands [Електронний ресурс] // INFOCURIA. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=122644&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3097823>.

Веселовський Б.А. Правове регулювання зелених публічних закупівель в Європейському Союзі

Стаття висвітлює комплексний огляд джерел правового регулювання зелених публічних закупівель в ЄС від його становлення до сучасного стану. Зокрема в статті аналізуються відповідні положення установчих договорів ЄС, основні акти вторинного законодавства з даного питання та відповідна практика Суду ЄС. Окремо здійснюється авторське дослідження Угод про асоціацію, які уклав Союз у різні роки, з метою виокремлення спільного підходу до питання зелених публічних закупівель у відносинах з третіми державами.

Ключові слова: Європейський Союз, право Європейського союзу, зелені публічні закупівлі, Директива ЄС 2014/24 про публічні закупівлі, Угода про асоціацію між Україною та ЄС

Веселовский Б.А. Правовое регулирование зеленых публичных закупок в Европейском Союзе

Статья освещает комплексный обзор источников правового регулирования зеленых публичных закупок в ЕС от его становления до современного состояния. В частности, в статье анализируются соответствующие положения учредительных договоров ЕС, основные акты вторичного законодательства по данному вопросу и соответствующая практика Суда ЕС. Отдельно осуществляется авторское исследование соглашений об ассоциации, которые заключил Союз в разные годы, с целью

выделения общего подхода к вопросу зеленых публичных закупок в отношениях с третьими государствами.

Ключовые слова: Европейский Союз (ЕС), право ЕС, зеленые публичные закупки, директива ЕС 2014/24 в сфере публичных закупок, Соглашение об ассоциации между ЕС и Украиной.

Veselovskyi B. Legal regulation of green public procurement in European Union

This article highlights a comprehensive review of sources of legal regulation of green public procurement in the EU from its formation to the present state. In particular, the article analyzes the relevant provisions of the EU treaties, the main acts of secondary legislation of the European Union and the appropriate case law of the European Court of Justice. A separate study of the Association Agreements, concluded by the Union in different years, is carried out in order to identify a common approach to green public procurement in relations with third countries.

Key words: European Union (EU), European Union Law (EU Law), green public procurement, EU Directive 2014/24 on public procurement, EU-Ukraine Association Agreement.